

НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ І ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ**ENVIRONMENT AND POPULATION HEALTH**

<https://doi.org/10.32402/hygiene2023.73.156>

УДК 616-008:159.96/7:616.89:342

**АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗРОБКИ ЗАКОНОПРОЄКТУ
«ПРО ПСИХОЛОГІЧНУ, ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНУ ДОПОМОГУ
НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ» ДЛЯ СТВОРЕННЯ УМОВ ПРОФІЛАКТИКИ
ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Полька Н.С.¹, Махнюк В.М.¹, Чорна В.В.², Серебреннікова О.А.², Махнюк В.В.¹

¹ ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», м. Київ, Україна

² Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, м. Вінниця, Україна

Полька Н.С. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1551-9417>

Махнюк В.М. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6196-4370>

Чорна В.В. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9525-0613>

Серебреннікова О.А. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0841-9730>

Махнюк В.В. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8757-9454>

За даними МОЗ внаслідок повномасштабної війни в Україні кожна п'ята людина матиме важкі психічні травми, і кожна десята - психосоматичні розлади середнього та важкого ступеню. Близько 7,7 млн внутрішньо переміщених українців потребують психологічних консультацій, і 3-4 млн потребують фармакологічного лікування, ці цифри постійно збільшуються у зв'язку з продовженням війни. В Україні психологічні служби функціонують у ряді галузей та державних інституцій окремо одна від одної: освіта, ДСНС, МВС, пенітенціарна система, медицина, соцслужба та ін. З огляду на існуючу загрозу психічному здоров'ю населення є велика необхідність скоординувати всі ці інституції в єдину ланку психологічної допомоги населенню України шляхом створення відповідного законопроекту, що і обумовило актуальність нашого дослідження.

Мета роботи – аналітичне вивчення законодавчих і нормативних вітчизняних та міжнародного досвіду у сфері охорони психічного здоров'я та розробка проєкту Закону України «Про психологічну, психотерапевтичну допомогу населенню в Україні» для створення умов профілактики психічних розладів у населення у воєнний та повоєнний період.

Об'єктом дослідження були чинні законодавчі вітчизняні документи і базувались на системному підході та аналізі чинної законодавчої бази та її гармонізації міжнародним вимогам у сфері охорони психічного здоров'я населення. У роботі використовували комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: бібліосемантичний, теоретичний, аналітичний.

Результати досліджень та їх обговорення. У ході досліджень проаналізовано стан забезпеченості умовами надання психологічної, психотерапевтичної допомоги населенню в Україні та встановлено, що такі умови відсутні, і відсутній відповідний Закон України. В чинних законах, наказах різних інституцій вказано, що така служба існує для окремих груп контингентів населення. Розробленим Законом України "Про психологічну,

психотерапевтичну допомогу населенню в Україні" оновлена сама парадигма надання психіатричної допомоги, а саме створення умов для профілактики психічних розладів кожного громадянина, а не концентрація уваги лише на стаціонарному лікуванні, що відповідає концепції державної цільової програми охорони психічного здоров'я України на період до 2030 року.

Висновки:

1. В результаті комплексного вивчення чинного вітчизняного законодавства та міжнародного досвіду для збереження і покращення психічного здоров'я населення України розроблено проєкт Закону "Про психологічну, психотерапевтичну допомогу населенню в Україні", що пропонується Верховній Раді України на розгляд та в подальшому прийняття.

2. Розроблена нами в рамках зазначеного законопроєкту нова модель надання психолого/психотерапевтичної допомоги для покращення психічного здоров'я населення України зі застосуванням міжгалузевого (мультидисциплінарного) підходу, потребує впровадження на місцях.

Ключові слова. Законопроєкт, психологічна, психотерапевтична допомога, умови для профілактики психічних розладів, міжнародний досвід, воєнний та повоєнний період.

RELEVANCE OF THE DEVELOPMENT OF THE LAW "ON PSYCHOLOGICAL AND PSYCHOTHERAPEUTIC ASSISTANCE TO THE POPULATION OF UKRAINE" TO CREATE CONDITIONS FOR THE PREVENTION OF MENTAL DISORDERS IN THE POPULATION DURING THE WAR AND POST-WAR PERIOD

N.S. Polka¹, V.M. Makhniuk¹, V.V. Chorna², O.A. Serebrennikova², V.V. Makhniuk¹

¹ SI «O.M. Marzиеiev Institute for Public Health of the NAMS of Ukraine», Kyiv, Ukraine

² National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsia, Ukraine

According to the Ministry of Health, as a result of a full-scale war in Ukraine, one in five people will have serious mental injuries, and one in ten - psychosomatic disorders of medium and severe degree. About 7.7 million internally displaced Ukrainians need psychological counselling, and 3-4 million need pharmacological treatment, these numbers are constantly increasing due to the continuation of the war. In Ukraine, psychological services function in a number of branches and state institutions separately from each other: education, emergency services, the Ministry of Internal Affairs, the penitentiary system, medicine, social services, etc. In view of the existing threat to the mental health of the population, there is a great need to coordinate all these institutions into a single link of psychological assistance to the population of Ukraine by creating a corresponding draft law, which determined the relevance of our research.

The purpose of the work is the analytical study of legislative and regulatory national and international experience in the field of mental health care and the development of the draft Law of Ukraine "On psychological and psychotherapeutic assistance to the population in Ukraine" to create conditions for the prevention of mental disorders in the population in the war and post-war period.

The object of the study was current domestic legislative documents and was based on a systematic approach and analysis of the current legislative framework and its harmonization with international requirements in the field of mental health protection of the population. The work used a complex of general scientific and special research methods: bibliosemantic, theoretical, analytical.

Research results and their discussion. In the course of research, the state of provision of conditions for providing psychological and psychotherapeutic assistance to the population in Ukraine was analysed and it was established that such conditions do not exist, and there is no corresponding Law of Ukraine. Current laws and orders of various institutions indicate that such a service exists for certain groups of contingents of the population. The developed Law of Ukraine

"On psychological and psychotherapeutic assistance to the population in Ukraine" updated the very paradigm of providing psychiatric care, namely the creation of conditions for the prevention of mental disorders of every citizen, and not the concentration of attention only on inpatient treatment, which corresponds to the concept of the state target program of mental health care. of Ukraine for the period until 2030.

Conclusions:

1. *As a result of a comprehensive study of the current national legislation and international experience to preserve and improve the mental health of the population of Ukraine by creating psychological and psychotherapeutic assistance to the population at the current stage, a project of the Law "On psychological and psychotherapeutic assistance to the population in Ukraine" has been developed, which is proposed to the Verkhovna Rada of Ukraine. profile committee for consideration and subsequent adoption.*

2. *The new model of providing psychological/psychotherapeutic assistance to improve the mental health of the population of Ukraine using an interdisciplinary (multidisciplinary) approach developed by us within the framework of the said draft law needs to be implemented on the ground.*

Keywords. *Draft law, psychological and psychotherapeutic assistance, conditions for prevention of mental disorders, international experience, war and post-war period.*

За даними МОЗ медико-соціальні наслідки повномасштабної війни в Україні наступні: кожна п'ята людина в Україні матиме важкі психічні травми, і кожна десята матиме депресію, психосоматичні розлади середнього та важкого ступеню. Тривалість психічних розладів може складати від 7 до 10 років. Близько 7,7 млн внутрішньо переміщених українців, потребують психологічних консультацій, і 3-4 млн потребують фармакологічного лікування лікарями психіатричного профілю. Але ці цифри не остаточні і постійно збільшуються зв'язку з продовженням війни [1,2].

Відповідно до Конституції України (ст. 48, 49, 50, 53) держава має забезпечувати добробут, якість життя і найголовніше – збереження і зміцнення здоров'я кожної людини, що є одним з найвищих соціальних цінностей держави [3].

В Україні психологічні служби функціонують у ряді галузей та державних інституцій окремо у розпорошеному стані: освіта, державна служба з надзвичайних ситуацій, органів внутрішніх справ, пенітенціарна система, медицина, соціальна служба та інші. З огляду на існуючу загрозу психічному здоров'ю населення України внаслідок збройної агресії російської федерації та оголошення в Україні воєнного стану є велика необхідність скоординувати всі ці інституції в єдину ланку психологічної допомоги населенню України.

В Європейських країнах та інших країнах світу, наприклад у Канаді, є окреме відомство щодо психічного здоров'я та його залежностей, яке розробляє державну політику у сфері психічного здоров'я [4]. Україна лише починає шлях в цьому напрямку до захисту населення через воєнну агресію рф, що і обумовило актуальність нашого дослідження.

Мета роботи – аналітичне вивчення законодавчих та нормативних вітчизняних та закордонних документів у сфері охорони психічного здоров'я населення та розробка проекту Закону України «Про психологічну, психотерапевтичну допомогу населенню в Україні» для створення умов профілактики психічних розладів у населення у воєнний та повоєнний період.

Об'єктом дослідження були чинні законодавчі вітчизняні та закордонні документи у сфері охорони психічного здоров'я. Дослідження базувались на системному підході та аналізі чинної законодавчої бази та її гармонізації з міжнародними вимогами у сфері охорони психічного здоров'я населення.

Для реалізації поставлених у роботі **мети** використовували комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: бібліосемантичний, теоретичний, аналітичний.

Результати досліджень. У всіх вітчизняних підзаконних актах передбачена психологічна допомога в кожній окремій інституції: наказ МОН України «Про затвердження

Положення про психологічну службу у системі освіти України» від 22.05.2018 р. №509, наказ МВС України «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» від 04.04.2019 р. №88, наказ МВС України «Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України» від 08.12.2016 р. №1285, наказ МОЗ України «Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу» від 15.04.2008 р. №199, але вони не взаємодіють разом з МОЗ України і дані про послуги щодо осіб/пацієнтів не передаються в єдину електронно-комунікаційну систему для покращення психічного здоров'я пацієнта. Через це в Україні відсутні достовірні дані щодо поширеності та захворюваності на психічні розлади осіб/пацієнтів як дорослого населення, так і дитячого віку [5-8].

Постановою КМ України «Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України» від 25 березня 2015 р. №267 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 року №90) передбачено, що «...у сфері охорони здоров'я: забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, додержання ЗОЗ прав громадян на охорону здоров'я та прав пацієнтів». МОЗ здійснює «...організацію заходів щодо поширення здорового способу життя серед населення;...проводить моніторинг стану здоров'я населення». Всі ці напрямки направлені на збереження здоров'я людини, але відсутні заходи щодо збереження саме психічного здоров'я населення [9,10].

На початку повномасштабної війни через існуючу загрозу погіршення психічного здоров'я учасників освітнього процесу МОН України підготовлені методичні рекомендації, алгоритм дій: «Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій» від 04.04.2022 №1/3872-22, «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні» від 29.04.2022 р. №1/3737-22. За цими документами всім учасникам освітнього процесу забезпечуватиметься надання першої психологічної допомоги, проте в цих рекомендаціях не вказано де саме буде здійснюватись така допомога, на базі яких закладів охорони здоров'я (далі – ЗОЗ) куди будуть заноситись дані щодо діагностики, лікування, реабілітації [11,12].

В Україні відсутній Закон щодо надання психологічної, психотерапевтичної допомоги населенню України, яким би передбачалась мета – профілактика психічних розладів, а відтак недопущення хронізації цієї патології. В кожному законі, наказі різних інституцій вказано для окремих груп контингентів населення.

В той час, коли в країнах ЄС фундаментальним принципом для дотримання прав людини/пацієнта в системі охорони психічного здоров'я є принцип побудови міжсекторальної та біопсихосоціальної моделі надання психолого/психіатричної допомоги пересічному громадянину [4].

Україна, як незалежна держава не змогла створити сучасну міжсекторальну та біопсихосоціальну модель надання якісної допомоги у сфері психічного здоров'я. Саме біопсихосоціальна модель як міждисциплінарна модель взаємозв'язку між біологічними, психологічними і соціальними чинниками, які впливають на здоров'я людини, включає взаємодію цілого ряду фахівців: сімейний лікар, психолог, психотерапевт, психіатр, медична сестра, соціальний працівник у наданні психолого/психіатричної допомоги особам/пацієнтам і їхнім родичам/опікунам.

У свою чергу міжсекторальна модель передбачає взаємодію фахівців різних галузей як медичної, соціальної, освітньої та інших сфер у наданні всебічної допомоги у сфері психічного здоров'я, що в Україні також відсутня.

Чинний Закон України «Про психіатричну допомогу» від 2000 р. №1489-III (із змінами) передбачає умови в закладах охорони здоров'я психіатричного профілю (далі – ЗОЗ ПП) для надання психіатричної допомоги особам, які вже страждають на психічні розлади, але відсутній Закон України, яким би передбачалось надання психологічної допомоги населенню на стадії прехвороби, а відтак попередженню психічних розладів [13].

Проаналізувавши Закон України «Про психіатричну допомогу» у сфері психічного здоров'я, можемо констатувати наявність невідповідності його міжнародним стандартам по відношенню до пацієнтів.

У преамбулі цього Закону йдеться про правові та організаційні засади забезпечення громадян психіатричною допомогою виходячи із пріоритету прав і свобод людини і громадянина, встановлення обов'язків органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з організації надання психіатричної допомоги та правового і соціального захисту, навчання осіб, які страждають на психічні розлади, здійснення соціального захисту та навчання пацієнтів, які страждають на психічні розлади. Проте ці позиції – правові і організаційні засади сьогодні не мають розвитку в жодному підзаконному акті і тому не реалізовані на місцевому рівні і потребують доопрацювання.

Статтею 1 зазначеного Закону України надається визначення «Психіатрична допомога» лише як медичний аспект цієї проблеми, а саме «психіатрична допомога – це надання комплексу спеціальних заходів, спрямованих на обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених цим Законом та іншими Законами України, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медичну та психологічну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади». Проте профілактика, діагностика, лікування психічних розладів, медична та психологічна реабілітація проводиться без врахування біопсихосоціальної, міжсекторальної моделі згідно з міжнародними вимогами у сфері психічного здоров'я, які передбачають взаємодію та координацію різних інституцій у сфері психічного здоров'я. Ця взаємодія між різними інституціями повинна бути затверджена на законодавчому рівні України, яка скоординує роботу всіх інституцій в єдину ланку для надання якісної допомоги населенню України у сфері психічного здоров'я особливо в воєнний та післявоєнний стан.

Статтею 4 зазначеного Закону України наведені принципи надання психіатричної допомоги, які ґрунтуються на: «...гуманності, додержання прав людини і громадянина, добровільності, доступності та відповідно до сучасного рівня наукових знань, необхідності й достатності заходів лікування, медичної, психологічної та соціальної реабілітації, надання освітніх, соціальних послуг» при цьому психологів, освітян, соціальних працівників на сьогодні в ЗОЗ ПП недостатньо, а в амбулаторіях вони за штатним розкладом не передбачені на законодавчому рівні. Принципи цієї статті зазначеного Закону України в апriorі не можуть бути виконані.

Наступною Статтею 5 зазначеного Закону України передбачаються гарантії щодо «...безоплатного надання медичної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, у державних та комунальних закладах охорони здоров'я та безоплатне або на пільгових умовах забезпечення їх лікарськими засобами і виробами медичного призначення», проте реальна картина на сьогодні протилежна.

Щодо санітарно-гігієнічних умов в ЗОЗ ПП згідно з статтею 5 «...забезпечуються належні умови для надання психіатричної допомоги та реалізації прав, свобод і законних інтересів осіб, які страждають на психічні розлади...», що за даними аналізу Української Хельсінкської спілки прав людини, громадських організацій протирічить дійсності. Цією комісією у 2015 році проведено перевірка трьох обласних психоневрологічних лікарень Миколаївської, Полтавської та Херсонської областей з питань умов санітарно-гігієнічного стану ЗОЗ ПП, дотримання прав пацієнтів, організації харчування тощо. Висновки щодо фактичного санітарно-гігієнічного стану практично були однакові по всіх трьох закладах, а саме: палати потребували ремонту, площа спального приміщення на одного хворого не відповідала нормативу (у 6 м²), кількість індивідуальних меблів у палатах не відповідала кількості пацієнтів (тумбочки, шафи, стільці), душові та санвузли знаходились далеко від палат та не забезпечували право на приватність при їх використанні та інше [14]. Така ситуація аналогічна у більшості психіатричних лікарень України.

Новелою статті 5 цього Закону передбачено організацію «... за спеціальними програмами безоплатне спеціальне (корекційне), загальноосвітнє та професійно-технічне

навчання осіб, які страждають на психічні розлади», а на дійсності це не виконується через відсутність умов по причині закриття професійно-технічних майстерень та відсутність кадрів. Так, лише у 25% ЗОЗ ПП України обладнані спеціальні майстерні і пацієнти набувають професійних навичок, а у 16,7% випадків майстерні обладнано частково, що не дає можливість пацієнтам оволодіти професією для покращення процесу їх соціалізації [15].

У 2017 р. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання психіатричної допомоги» №2205-VIII, приведено чинне законодавство у відповідність до міжнародних норм та європейської практики, проте не в повному обсязі [16].

При порівнянні із законодавством Європейських країн, зокрема Республіки Польщі, у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання психіатричної допомоги» відсутні норми щодо участі інститутів громадського суспільства у захисті прав пацієнтів з психічними розладами у проведенні незалежної громадської експертизи стану дотримання прав пацієнта в зв'язку з застосуванням примусових медичних заходів, напрацювання законодавчих ініціатив та рекомендацій для органів виконавчої влади.

Зазначені зміни до законодавчих актів України щодо надання психіатричної допомоги стосувались створення умов для розвитку абілітаційних і реабілітаційних програм особам з психічними розладами. За визначенням терміну «Абілітація» – це «система заходів та соціальних послуг, спрямованих на опанування особою знань та навичок, необхідних для її незалежного проживання в соціальному середовищі: усвідомлення своїх можливостей та обмежень, соціальних ролей, розуміння прав та обов'язків, уміння здійснювати самообслуговування».

Ці новітні зміни до законодавства були прийняті в Україні із-за значної кількості позовів осіб з психічними захворюваннями до Європейського суду з прав людини. Нові положення прийнятих законів передбачають забезпечення прав недієздатних осіб та пацієнтів на доступ до правосуддя; захист від свавілля лікарів-психіатрів при застосуванні примусових заходів медичного характеру, що зменшить кількість позовів до Європейського суду з прав людини.

В Україні охорона психічного здоров'я передбачена Концепцією державної цільової програми на період до 2030 року, яка визначає стратегію та заходи щодо попередження психічних захворювань, покращення якості надання медичної допомоги [17].

Прийнятою в Україні Концепцією державної цільової програми на період до 2030 року передбачається виконання програм підтримки працевлаштування осіб з психічними та інтелектуальними порушеннями, соціальної інтеграції, здобуття ними освіти, забезпечення проживання на рівні територіальної громади, удосконалення системи надання реабілітаційних та соціальних послуг, а також зменшення дискримінації та порушень прав осіб з психічними розладами та фізіологічними відхиленнями незалежно від віку.

Новим розробленим у рамках науково-дослідної роботи науковцями з громадського здоров'я, психології та психіатрії Законом України "Про психологічну, психотерапевтичну допомогу населенню в Україні", в доповнення до чинного законодавства, оновлена сама парадигма надання психіатричної допомоги, а саме проведення профілактичних заходів щодо попередження виникнення негативних змін у психічному стані, а не концентрація уваги лише на стаціонарному лікуванні, а також перехід на мультидисциплінарну форму у наданні реабілітаційних послуг сімейним лікарем, психологом (психотерапевтом), психіатром, медичною сестрою, соціальним працівником, що повністю відповідає концепції державної цільової програми охорони психічного здоров'я України на період до 2030 року [18]. Зазначеним законопроектом передбачено: мету, завдання, права осіб, види, перелік психологічної допомоги, яку надають за трирівневою системою надання психологічної допомоги особам з психічними розладами: «перший – соціально-психологічна підтримка та супровід; другий – психологічна реабілітація; третій – комплексна медико-психологічна реабілітація».

Нами запропоновано на першому рівні медичної допомоги на рівні сімейної амбулаторії створення умов для надання психологічної допомоги населенню, яка повинна надаватись не сімейним лікарем, а психологом, який входить в штат амбулаторії. Для цього створені умови шляхом введення у перелік приміщень амбулаторій додаткового медичного приміщення для психолога, що вже реалізовано за участі авторів законопроекту у ДБН В.2.2-10:2022 Заклади охорони здоров'я [19].

Для надання психологічної допомоги першого рівня можуть залучатися особи, які не є фахівцями у сфері психічного здоров'я, але пройшли відповідну підготовку, в тому числі члени громадських об'єднань ветеранів та осіб з інвалідністю, працівники закладів охорони здоров'я та закладів освіти, працівники органів військового обліку, зокрема центрів комплектування та соціальної підтримки, соціальних служб, інші громадські та благодійні організації відповідного напрямку діяльності, релігійні організації.

На другому рівні медичної допомоги: психологічна та психотерапевтична допомога надається суб'єктами надання послуг амбулаторно, зокрема шляхом організації виїзного обслуговування, та/або дистанційно за бажанням отримувача послуг у разі наявності можливості суб'єкта надання послуг.

Третій рівень медичної допомоги передбачає комплексну медико-психологічну реабілітацію, яка повинна проводитись мультидисциплінарною командою/бригадою для надання психологічної допомоги отримувачам послуг. До третього рівня психологічної допомоги відносять також психологічну допомогу як складову частину комплексних або спеціалізованих реабілітаційних послуг, які надаються реабілітаційними закладами та закладами охорони здоров'я амбулаторно/стаціонарно. Для цих цілей створені умови шляхом введення у перелік приміщень амбулаторій додаткових медичних приміщень для психолога, що вже реалізовано за участі авторів законопроекту у ДБН В.2.2-10:2022 Заклади охорони здоров'я [19].

Взаємозв'язок між всіма рівнями, інституціями в Україні, який нами запропонований на законодавчому рівні, слугує вирішенню питань з проблем психічного здоров'я в Україні і є актуальним, особливо під час повномасштабної війни з РФ.

За аналогією країн ЄС, США, Англії, Китаю нами запроваджений постійний моніторинг стану надання психологічних послуг та оцінка їх якості на державному рівні шляхом щорічного національного анкетування всього населення для попередження переходу прехвороби психічних станів у хворобу – психічні розлади. Зазначене анкетування є профілактичним заходом у сфері психічного здоров'я для виявлення початкових ознак порушення/змін психічного здоров'я. Зазначену профілактичну функцію згідно з проектом Закону України "Про психологічну, психотерапевтичну допомогу населенню в Україні" покладено на МОЗ шляхом створення електронно-комунікаційної системи ЗОЗ. Слід зазначити, що у ЗОЗ відсутня актуалізована, своєчасна та стандартизована інформація про пацієнтів у лікаря, що призводить до дублювання консультацій, лабораторних досліджень на різних рівнях надання медичної допомоги та до нераціональних витрат ресурсів; використання медичними працівниками веденням великої кількості паперових форм, які необхідно відмінити, або оптимізувати з метою удосконалення та покращення інформації про стан здоров'я пацієнтів. Великою проблемою є неоднорідність покриття інтернет-мережею ЗОЗ, нестача кваліфікованого медичного персоналу, непропорційний територіальний розподіл спеціалістів (концентрація у великих містах, недостатність у сільській місцевості), що ускладнює роботу саме на первинному рівні надання якісної психологічної та психотерапевтичної допомоги, в тому числі телемедичної психологічної та телемедичної психотерапевтичної допомоги, на якому має бути впроваджена біопсихосоціальна, міжсекторальна модель, і головним напрямком повинна бути профілактика психічних розладів (хвороб). В Україні необхідно на первинному рівні покращити умови праці (сучасне обладнання, транспортні засоби), забезпечити висококваліфікованими медичними кадрами, сучасною електронно-комунікаційною системою як для введення документації, так і для отримання телемедичної консультації від

високоспеціалізованих фахівців ЗОЗ ПП, що передбачено і не реалізовано постановою КМ України «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо електронної системи охорони здоров'я» [20]. Медичні статистичні дані на даному етапі в ЗОЗ не мають взаємозв'язку, достовірної валідності і верифікації первинних даних, що ускладнює у наданні якісної, адресної (конкретно для пацієнта) медичної допомоги. Саме на усунення цих недоліків пропонується розроблений нами зазначений законопроект.

Висновки

1. В результаті комплексного вивчення чинного вітчизняного законодавства та міжнародного досвіду для збереження і покращення психічного здоров'я населення України шляхом створення психологічної і психотерапевтичної допомоги населенню на сучасному етапі розроблено проект Закону «Про психологічну, психотерапевтичну допомогу населенню в Україні», що пропонується Верховній Раді України, профільному комітету на розгляд та в подальшому прийняття.

2. Розроблена нами в рамках зазначеного законопроекту нова модель (або функціонально-організаційна система) надання психолого/психотерапевтичної допомоги для покращення психічного здоров'я населення України зі застосуванням міжгалузевого (мультидисциплінарного) підходу, яка передбачає міжвідомчу взаємодію та координацію зусиль всіх інституцій в єдину ланку, які належать до сфери психічного здоров'я, потребує впровадження на місцях у воєнний та повоєнний період.

Внески авторів:

Полька Н.С. – концептуалізація, методологія, адміністрування проекту, дослідження, формальний аналіз, написання – рецензування та редагування.

Махнюк В.М. – концептуалізація, методологія, адміністрування проекту, дослідження, формальний аналіз, написання.

Чорна В.В. – адміністрування проекту, дослідження, формальний аналіз, написання.

Серебреннікова О.А. – дослідження, формальний аналіз, написання – обробка отриманих результатів.

Махнюк В.В. – дослідження, формальний аналіз, адміністрування проекту, участь в обґрунтуванні висновків.

Фінансування. Дослідження виконане у рамках НДР «Гігієнічна оцінка містобудівної документації населених пунктів, які постраждали в результаті бойових дій, для створення умов безпечного проживання населення» (шифр теми АМН.03.23).

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

REFERENCES

1. [The war in Ukraine and its consequences for the mental health of the nation]. [Voice of Ukraine]. 2022 June 8. Ukrainian. Available from: <http://www.golos.com.ua/article/361064>
2. [Law of Ukraine "On Approval of the Decree of the President of Ukraine "On the Introduction of Martial Law in Ukraine" N 2102-IX dated February 24, 2022]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
3. [The Constitution of Ukraine of 1996 (as amended in 2019)]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Chorna VV, Makhniuk VM. Comparative characteristics of the conditions of stay and socialization of patients with psychoneurological pathology in Ukraine and the Poland Republic. Challenges and achievements of medical science and education: Collective monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 2020:383-411.
doi: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-024-7-19>
5. [Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine "On approval of the Regulation on psychological service in the education system of Ukraine" dated May 22, 2018 No. 509]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>

6. [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On approval of the Procedure for organizing the system of psychological support for police officers, employees of the National Police of Ukraine and cadets (students) of higher education institutions with specific training conditions that train police officers" dated April 4, 2019 No. 88]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text>
7. [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On approval of the Regulation on psychological support in the National Guard of Ukraine" dated December 8, 2016 No. 1285]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17#Text>
8. [Order of the Ministry of Health of Ukraine "On approval of the Procedure for the use of methods of psychological and psychotherapeutic influence" dated April 15, 2008 No. 199]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0577-08#Text>
9. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Regulation on the Ministry of Health of Ukraine" dated March 25, 2015 No. 267]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text>
10. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Amendments to the Regulations on the Ministry of Health of Ukraine" No. 90 dated February 19, 2020]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2020-%D0%BF#n10>
11. [Letter of the Ministry of Education and Culture of Ukraine "On methodological recommendations "First psychological aid. Algorithm of actions" dated 04.04.2022 No. 1/3872-22]. Ukrainian. Available from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-metodichni-rekomendaciyi-persha-psihologichna-dopomoga-aloritm-dij>
12. [Letter of the Ministry of Education and Culture of Ukraine "On providing psychological support for participants in the educational process in the conditions of martial law in Ukraine" dated April 29, 2022 No. 1/3737-22]. Ukrainian. Available from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zabezpechennya-psihologichnogo-suprovodu-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini>
13. [The Law of Ukraine "On Psychiatric Care" of 2000 No. 1489-III (with changes that will take place on January 1, 2024)]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>
14. Imerelli RE, Kazachynska KP, Moysa BS, Shum SS. [Rights of persons with mental health problems. Observance of human rights in psychiatric hospitals]. Analytical report of the Ukrainian Helsinki Union on Human Rights. Ukrainian Helsinki Union for Human Rights. Kyiv: KYT. 2016. 64 p. Ukrainian.
15. Chorna V, Makhniuk V, Yurchenko S, Serdiuk Ye, Nazarenko V. [Influence of architectural planning decisions on sanitary and hygienic conditions of work of medical workers, patients of psychiatric hospitals]. Young scientist. 2020;1(89):20-7. Ukrainian. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-5>
16. [Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Provision of Psychiatric Care" of 2017 No. 2205-VIII]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2205-19#Text>
17. [Order of the CMU "On approval of the Concept of the state target program of mental health care of Ukraine for the period until 2030" dated December 27, 2017. No. 1018]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text>
18. Chorna VV. Measures to improve the provision of psychological and psychotherapeutic assistance to the population of Ukraine and EU countries. Innovative ways of improving medicine, psychology and biology: collective monograph. Boston: Primedia eLaunch. 2023:132-66. Available from: <https://isg-konf.com/innovative-ways-of-improving-medicine-psychology-and-biology>
doi: <https://doi.org/10.46299/ISG.2023.MONO.MED.2>
19. [SBR B.2.2-10:2022. Health care facilities. Substantive provisions]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0278914-22#Text>

20. [Resolution of the CMU "On Amendments to Certain Acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine Regarding the Electronic Health Care System" dated February 9, 2022 No. 100]. Ukrainian. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-2022-%D0%BF#Text>

Надійшла до редакції / Received: 05.10.2023